

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK VEDOUCÍHO PRÁCE

Téma práce : Alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody
Autor : Mgr. Josef Hrstka
Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Jana Navrátilová, Ph.D.
Oponent : JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.
Rozsah práce: 78 stran vlastního textu (plus 4 úvodní strany a 11 stran použité literatury, příloh a abstraktu)
Datum odevzdání práce: 27.3.2012

1. Aktuálnost (novost) tématu: Alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou stále aktuálním tématem. Tak je tomu zvláště v dobách hospodářské krize, kdy stát projevuje snahu šetřit finanční prostředky mimo jiné i v nákladech na výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. O tom svědčí také rozšiřování výčtu druhů trestů nahrazujících nepodmíněný trest odnětí svobody, rozšiřování možností ukládání těch stávajících alternativních trestů, úprava pravidel, podle nichž má dojít k nařízení náhradního trestu odnětí svobody etc. I s ohledem na poslední novelizace trestního zákoníku, které se významně dotkly alternativních trestů, jde o téma hojně diskutované, přesto však ponechávající značný prostor pro úvahy při zpracování diplomové práce. I s ohledem na neustálý tlak exekutivy na omezení počtu vězňených osob a s tím související předkládané návrhy na novelizaci trestního zákoníku a trestního řádu je třeba se tomuto tématu dlouhodobě a opakovaně věnovat, jde o téma stále živé a aktuální, tedy vhodné ke zpracování v diplomové práci.

2. Náročnost tématu na:

- teoretické znalosti – byly potřeba znalosti z oboru trestního práva hmotného, popř. též z kriminologie, zejména penologie, příp. dalších doprovodných věd kriminálních, ale též takových věd, jako je právní teorie a filozofie; vybrané téma je vhodné pro účely diplomové práce, nicméně vhodná je též určitá praktická zkušenost, příp. znalost kazuistiky,
- vstupní údaje a jejich zpracování – diplomant se měl zabývat současnou právní úpravou, měl případně zohlednit současnou i dřívější judikaturu, příp. provést analýzu současného stavu (i za pomoci statistických dat), též se nabízela možnost srovnání historického či mezinárodního,
- použité metody – odpovídající tématu, diplomant provedl analýzu současného stavu, v práci též prováděl komparaci historickou či mezinárodní.

3. Kritéria hodnocení práce:

- **Logická stavba práce:** Diplomant rozdělil práci do 10 číslovaných částí, do kterých neobvykle zařadil nejen úvod a závěr, ale i použitou literaturu a přílohy. Jádro práce tak má spočívat vlastně v 6 kapitolách (označených jako 2. až 7.). Po úvodu diplomant se celkem obsáhle věnuje účelu a funkcím trestu, jde snad až za vymezený rámec alternativ nepodmíněného trestu odnětí svobody. V další, poněkud neobratně nazvané kapitole („Nejen ekonomické výhody“) se věnuje výhodám alternativ k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, z nichž (i podle názvu kapitoly) vidí na prvním místě výhody ekonomické. Podobně nešťastně nazval další kapitolu „kriminalizace a subsidiarita“, z názvu kapitoly se příliš nedá poznat, čemu se vlastně diplomant chce věnovat, čeho se případně má

kriminalizace a subsidiarita týkat (zda jde o kriminalizaci nových jevů, zostřování trestní represe, etc., resp. zda jde o subsidiaritu trestní represe, trestání, ukládání nepodmíněného trestu, etc.). Kapitolou označenou číslem 5 (Alternativy NTOS) začíná jádro práce. Diplomant zde vytýčil, že alternativy k nepodmíněnému trestu odnětí svobody dělí na procesní a hmotněprávní. Pojem alternativ zde příliš nerozebírá, ale z dalších kapitol je patrné, které procesněprávní a hmotněprávní instituty sem řadí (k tomu dále). Poté vypočítává jednotlivé mezinárodní úmluvy a ve velmi hrubém nástinu se vypořádává s vývojem právní úpravy na našem území. Šestou kapitolu věnoval „alternativám ke klasickému trestnímu řízení“, na prvním místě uvádí odklony (zmiňuje podmíněné zastavení trestního stíhání, schválení narovnání a podmíněné „upuštění“ od podání návrhu na potrestání, pro řízení ve věcech mladistvých pak odstoupení od trestního stíhání), na druhém místě trestní příkaz. Následně v sedmé kapitole rozebírá „hmotně právní alternativy“ (opět nevíme k čemu má jít o alternativy), kterými podle dalšího obsahu mají být upuštění od potrestání, v dalších podkapitolách uvádí druhy trestů, neslučitelnost určitých druhů trestů, závažnost trestů, subsidiaritu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Poté v dalších podkapitolách již uvádí jednotlivé druhy trestů, které podle jeho názoru mají alternovat nepodmíněný trest odnětí svobody (podmíněný trest odnětí svobody, trest obecně prospěšných prací, trest domácího vězení, peněžitý trest). Diplomant vychází zřejmě z pojetí, že každý jiný výsledek, než je uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody za spáchaný trestný čin, lze označit za alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Lze se v pracích i renomovaných autorů setkat s názory, že postupy nevedoucí k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody lze označit za alternativní. S tím ovšem nemohu souhlasit (ani z hlediska současné úpravy, ani z hlediska dlouhodobého historického srovnání). Je třeba podle mého názoru odlišovat „alternativní řešení trestní věci“ a alternativy samotného trestu odnětí svobody. Diplomant vychází z širokého pojetí, proto se v jeho práci objevuje kapitola nazvaná „alternativy ke klasickému trestnímu řízení“, kam (jako jiní autoři) zařazuje odklony. Odklony ovšem jsou využívány zpravidla (či spíše téměř vždy) jen v případech, v nichž by soud nakonec nepodmíněný trest odnětí svobody neukládal (srov. podmínky pro jejich využití, zejm. § 307 odst. 1 in fine tr. řádu, § 309 odst. 1 in fine tr. řádu, resp. obdobně § 179g odst. 1 in fine tr. řádu). Zcela nesprávně pak diplomant mezi údajné alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody řadí institut trestního příkazu, který je pouze formou rozhodnutí, byť svébytnou, rozhodně ale nejde o alternativu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Šlo by vskutku o cynismus, pokud bychom dali soudci na výběr – buď rozhodne trestním příkazem, kterým nemůže uložit nepodmíněný trest odnětí svobody, nebo nařídí hlavní líčení, v němž rozsudkem uloží obligatorně trest odnětí svobody, popř. zcela nepřipustný nátlak na obviněného, který by stál před podobnou volbou. V této části práce pak diplomant navíc zcela nesystémově rozebírá dřívější ustanovení § 36 zák.č. 140/1961 Sb., trestního zákona, resp. jeho nepřevzetí do nového trestního zákoníku, pokud jde o upuštění od uložení dalšího trestu, jakkoliv to s tématem trestního příkazu vůbec nesouvisí. Podobně nemohu souhlasit s tím, že upuštění od potrestání, resp. podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (kap. 7.1) je alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, naopak i podle zákonných podmínek je tohoto postupu využíváno tam, kde není třeba vůbec nebo alespoň prozatím pachatele vůbec trest, natož ho trestat nejpřísnějším druhem trestu! Diplomant tak zcela zaměňuje alternativy potrestání nejpřísnějším druhem trestu, tedy nepodmíněným trestem odnětí svobody, a alternativním řešením trestních věcí, které nemusejí vůbec dospět do stadia řízení před soudem, rozhodnutím o vině a uložení trestu. Pokud by tomu tak bylo, vycházel by diplomant z premisy, že se počítá automaticky u každého pachatele, že bude potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody. Šlo by o pojetí neúměrně široké, kam by bylo třeba zařadit celou řadu dalších institutů (částečně též v práci zmíněných), jak hmotněprávních, tak i procesních, jako např. zastavení trestního stíhání z různých důvodů, nejen podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. řádu, jak diplomant uvádí, ale třeba i postoupení věci (např. pro nedostatek společenské škodlivosti), dále zánik trestnosti, ale i uložení jakéhokoliv jiného trestu jako samostatného nespojeného s výkonem nepodmíněného trestu odnětí svobody

(např. trestu vyhoštění, zákazu pobytu apod.).

- **Práce s literaturou (využití cizojazyčné literatury) včetně citací:** Diplomant cituje z cizích prací poněkud nestandardním způsobem. Při citaci pramenů nedodrží jednotný formát odpovídající ČSN ISO 690, resp. 690-2. Cituje vlastním způsobem, často jde ovšem o tzv. druhé citace, které lze poznat z uvedení latinského „IN“, což v některých případech značně ztěžuje čtenářovu orientaci, protože stejně (v rozporu s uvedenou normou) uvozuje citaci z časopisů (srov. např. poznámky č. 64 a 110, kde dvakrát uvádí IN, jednou pro odkaz na původní pramen, jednou na časopis). Při tom u druhých citací jde mnohdy o prameny v knihovnách běžně dostupné. Různě při tom také nakládá s interpunkcí, což opět znesnadňuje orientaci. Jinak přehled použité literatury svědčí o vcelku poctivém přístupu diplomanta k tématu, přehled literatury nabízí základní prameny, pokud jde o učebnice, systémy a komentáře (byť samozřejmě nejde o komplexní přehled všech učebnic a komentářů), diplomant také pracoval s nejnámějšími monografiemi a odbornými články k danému tématu, byť některé ze známých článků k alternativním trestům z posledního období v daném přehledu chybí. Diplomant tyto prameny neuvádí pouze na konci své práce, ale odkazuje na ně též v samotném textu práce, čímž prokazuje, že se s těmito pracemi skutečně seznámil. Zastoupeny jsou též zahraniční zdroje, jde o práce v jazyce anglickém, pokud pak diplomant v práci cituje práce z jiných jazyků, jde o citace převzaté z jiných prací.
- **Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu):** Diplomant poměrně značný prostor práce věnuje podle mého názoru otázkám, které při zadaném tématu řešit vůbec neměl (trestní příkaz, upuštění od potrestání, ale i procesní odklony), resp. neměl je řešit zvrubně v takovém rozsahu (např. pojem, účel a funkce trestu). Proto mu nezbyvalo mnoho prostoru na jádro práce, na skutečné alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Nedostatečně pak rozebírá některá ustanovení, omezuje se na přebírání kritických názorů z jiných prací, svou vlastní kritiku, resp. návrhy de lege ferenda nedostatečně odůvodňuje – např. přeměna trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody jen v rozsahu skutečně nevykonaného trestu domácího vězení; návrh na přeměnu peněžitého trestu na trest odnětí svobody na str. 73 apod. Dále podrobně nerozebírá podmínky přeměny peněžitého trestu na nepodmíněný trest odnětí svobody, důsledky změny v podobě potřeby trest vymáhat. Z práce není jasné, co autor myslel tím, že k naplnění výchovného účelu trestního řízení dojde, pokud bude podmínkou vydání trestního příkazu doznání obviněného. Není ani zřejmé, proč by měl být překážkou uložení trestu obecně prospěšných prací nedostatek práce v některých regionech (co je tím míněno – nedostatek potřeby práce, nebo vysoká nezaměstnanost, která s tím nesouvisí, jak je to ve skutečnosti, je v ČR snad region, v němž by nebyl zájem o odsouzené k trestu obecně prospěšných prací, kde by nebyli poskytovatelé prací?). Některým poměrně závažným a aktuálním tématům spojeným právě s alternativními tresty se nevěnuje vůbec (např. přeměna trestu obecně prospěšných prací uložení za dřívějšího trestního zákona na nepodmíněný trest odnětí svobody). Na některých místech je i s ohledem na stylistiku velmi obtížné pochopit závěry, k nimž diplomant dospěl (např. na str. 45 druhý odstavec), v některých případech diplomant sice některé postupy kritizuje, sám ale řešení nenabízí (např. str. 46 – jak tedy naložit s recidivisty páchajícími stále stejnou typově méně závažnou trestnou činností), popř. dokonce dospívá k řešením tradiční naukou zapovězeným, aniž by se tím problémem hlouběji zabýval (např. údajná potřeba „akcentovat generální prevenci“ u tzv. bílých límečků navozuje reminiscence na zapovězené přístupy trestní politiky 50. let s demonstrativními tresty).
- **Úprava práce (text, grafy, tabulky):** Úprava textu je řádná, úhledná, nedostatky lze spatřovat v členění (řazení literatury a příloh jako samostatných kapitol) a číslování stran práce (zejména úvodních listů). Diplomant na podporu své argumentace uvádí v práci statistické údaje, v přílohách pak uvádí některé získané statistické údaje v podobě tabulek. Poznámky pod čarou diplomant na některých místech začíná velkým písmenem, jinde malým, úpravu nemá sjednocenou.
- **Jazyková a stylistická úroveň:** Vůbec nejslabším článkem práce je její jazyková a stylistická úroveň. Diplomant se dopouští na mnoha místech poměrně hrubých gramatických

chyb, z nichž některé plynou z nepozornosti, jiné se však často opakují a svědčí o diplomantově neznalosti pravidel spisovného jazyka. Diplomant v práci užívá často poměrně komplikovaná souvětí, avšak neví, jak se správně mají oddělovat interpunkčními znaménky. Velmi často vkládá do vět hlavních věty vedlejší (obvykle přívlastkové), které často neodděluje čárkami vůbec, v některých případech jen na počátku a nikoli i na konci vět vedlejších, v jiných případech zase obráceně, jindy čárku umísťuje tam, kde být nemá. To vše velmi stěžuje čtení práce a pochopení obsahu. Podobně nesprávně užívá vztažná zájmena („kde“ či „kdy“, ač se věta vedlejší nevztahuje k místu a času; popř. neužívá je ve správném tvaru „soudů, kteří“). Velmi často se dopouští chyb ve shodě podmětu s přísudkem (např. „okolnosti byli a bránili“, „země uplatňovali“, „dny se počítali“, či naopak „pracovníci mohly“, oni „myšlenku nezavrhl“), přídavná jména nedokáže stupňovat (např. na str. 20 „nejvíce vhodným“), ani skloňovat (např. na str. 19 „jednotlivý poslanci“, „světový autoři“, apod.), neví, že před kterými spojkami se píšou čárky (a to, a proto, poté, co), nezná pravidla psaní velkých a malých písmen („Německý trestní zákon“, „Nizozemská“ a „Švédská“ úprava) etc. Podobně je na tom diplomant se stylistikou, na mnoha místech začíná větou vedlejší, avšak nedoplní ji větou hlavní, případně užívá nesprávné vazby některých slov, resp. slovních spojení vyžadujících vazby na jiný jev, aniž by ji uvedl (např. „značným zásahem přispěl trestní zákoník“, aniž by uvedl k čemu), v řadě případů musí čtenář vynaložit značné úsilí, užít své znalosti a doplnit si text sám (např. 3. čtení na str. 28 – není jasné čeho a kde). Některá vyjádření či užití slov jsou nesprávná i z hlediska obsahového (např. „taxativnost paragrafu“, „novela č.“, ač jde o zákon č., který může být novelou).

4. Případné další vyjádření k práci: Diplomant zpracoval standardní téma, kterému se sice evidentně věnoval, nicméně dopustil se při psaní práce řady chyb věcných, jazykových, na řadě míst se nevěnoval tématu, některé problémy, kterým se věnovat měl, zcela pominul. Přesto lze v jeho práci nalézt přínosné prvky, vždy se snažil vytvořit si na probíraný problém vlastní názor, který tu lépe, tu hůře podpořil argumenty.

5. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě:

- *Jak by měl být podle diplomanta upraven peněžitý trest, aby byl pro praxi přijatelný a zároveň představoval efektivní nástroj trestní politiky (především při zohlednění jím uváděných návrhů de lege ferenda).*

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

7. Navržený klasifikační stupeň: 3 (dobře)

V Praze dne 10. června 2012

JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.
oponent